

**آشنایی با ساختار نظام و دولت
جمهوری اسلامی ایران**

▶ **قانون اساسی:** مهمترین سند اجماع ملی در هر کشور که شکل حکومت، قوای حاکم، وظایف و اختیارات هر کدام و روابط میان آنها را مشخص می کند.

▶ **نظام سیاسی:** ساخت سیاسی هر کشور، اجزا و جهت گیری آن را مشخص می کند. بر حسب معیارهای مختلفی طبقه بندی می شود. مثلاً بر حسب نحوه تفکیک قوا به نظامهای ریاستی، نظامهای پارلمانی و نظامهای نیمه ریاستی تقسیم می شود.

حق حاکمیت ملت و قوای ناشی از آن در ج.ا.ا.

▶ **اصل ۵۶:** حاکمیت مطلق بر جهان و انسان از آن خداست و هم او، انسان را بر سرنوشت اجتماعی خویش حاکم ساخته است. هیچ کس نمی تواند این حق الهی را از انسان سلب کند یا در خدمت منافع فرد یا گروهی خاص قرار دهد و ملت این حق خداداد را از طرقی که در اصول بعد می آید اعمال می کند.

▶ **اصل ۵۷:** قوای حاکم در جمهور اسلامی ایران عبارتند از: قوه مقننه، قوه مجریه و قوه قضاییه که زیر نظر ولایت مطلقه امر و امامت امت بر طبق اصول آینده این قانون اعمال می گردند. این قوا مستقل از یکدیگرند.

حق حاکمیت ملت و قوای ناشی از آن در ج.ا.ا.

▶ اصل ۵۶: حاکمیت مطلق بر جهان و انسان از آن خداست و هم او، انسان را بر سرنوشت اجتماعی خویش حاکم ساخته است. هیچ کس نمی تواند این حق الهی را از انسان سلب کند یا در خدمت منافع فرد یا گروهی خاص قرار دهد و ملت این حق خداداد را از طرقي که در اصول بعد می آید اعمال می کند.

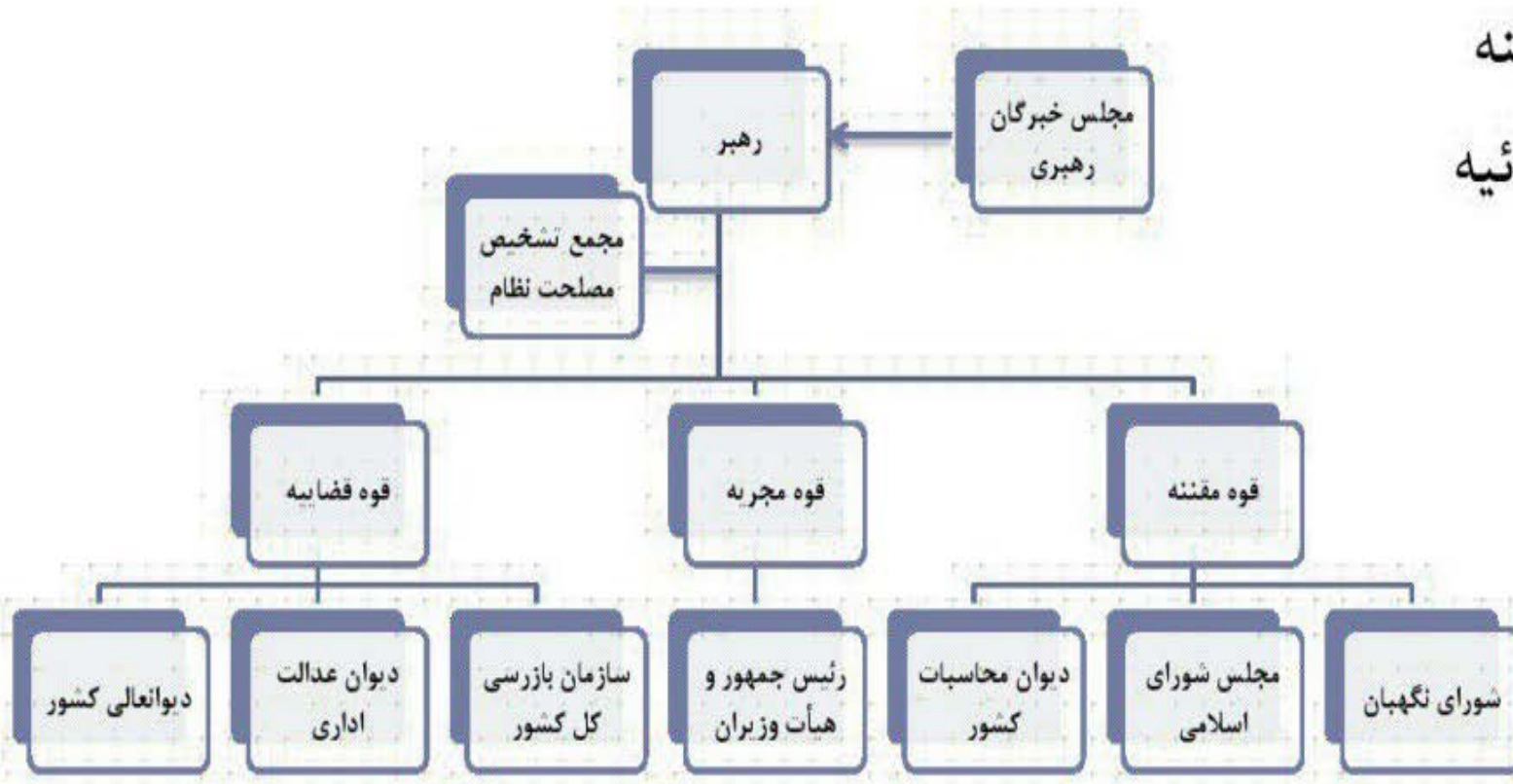
▶ اصل ۵۷: قوای حاکم در جمهور اسلامی ایران عبارتند از: قوه مقننه، قوه مجریه و قوه قضاییه که زیر نظر ولایت مطلقه امر و امامت امت بر طبق اصول آینده این قانون اعمال می گردند. این قوا مستقل از یکدیگرند.

قوای حاکم در جمهوری اسلامی ایران

▶ قوه مجریه

▶ قوه مقننه

▶ قوه قضائیه

خبرگان رهبری

▶ تعیین و عزل رهبر توسط خبرگان منتخب مردم

▶ تغییر و تصویب قانون مربوط به:

- تعداد و شرایط خبرگان

- کیفیت انتخاب آنها

- آیین نامه داخلی جلسات آنها

رهبری

- ▶ شرایط و صفات رهبر:
- ▶ صلاحیت علمی در فقه
- ▶ عدالت و تقوای لازم
- ▶ بینش صحیح سیاسی و اجتماعی، تدبیر، شجاعت، مدیریت و قدرت کافی برای رهبری
- ▶ اولویت با بینش فقهی و سیاسی قویتر
- ▶ وظایف و اختیارات:
- ▶ تعیین سیاست های کلی نظام جمهوری اسلامی ایران پس از مشورت با مجمع تشخیص مصلحت نظام.
- ▶ نظارت بر حسن اجرای سیاست های کلی نظام.
- ▶ فرمان همه پرسبی.
- ▶ فرماندهی کل نیروهای مسلح.
- ▶ اعلام جنگ و صلح و بسیج نیروها.
- ▶ حل اختلاف و تنظیم روابط قوای سه گانه.
- ▶ حل معضلات نظام که از طرق عادی قابل حل نیست، از طریق مجمع تشخیص مصلحت نظام.
- ▶ امضاء حکم ریاست جمهوری پس از انتخاب مردم.
- ▶ عزل رییس جمهور با در نظر گرفتن مصالح کشور پس از حکم دیوان عالی کشور به تخلف وی از وظایف قانونی، یا رای مجلس شورای اسلامی به عدم کفایت وی بر اساس اصل هشتاد و نهم.
- ▶ عفو یا تخفیف مجازات محکومیت در حدود موازین اسلامی پس از پیشنهاد رییس قوه قضاییه.
- ▶ رهبر می تواند بعضی از وظایف و اختیارات خود را به شخص دیگری تفویض کند.

- ▶ نصب و عزل و قبول استعفای:
- ▶ - فقهای شورای نگهبان.
- ▶ - عالیترین مقام قوه قضائیه.
- ▶ - رییس سازمان صدا و سیما و جمهوری اسلامی ایران.
- ▶ - رئیس ستاد مشترک.
- ▶ - فرمانده کل سپاه پاسداران انقلاب اسلامی.
- ▶ - فرماندهان عالی نیروهای نظامی و انتظامی.

مجمع تشخیص مصلحت نظام

- ▶ حل اختلاف میان مجلس شورای اسلامی و شورای نگهبان
- ▶ مشاوره در امور ارجاع شده توسط رهبر
- ▶ انتصاب اعضاء ثابت و متغیر توسط رهبر
- ▶ تدوین و تصویب مقررات مربوط به خود و تأیید رهبر

قوه مجریه

- ▶ اصل ۶۰ قانون اساسی: اعمال قوه مجریه جز در اموری که این قانون مستقیماً بر عهده رهبری گذارده شده، از طریق رئیس جمهور و وزرا است.
- ▶ دوره چهار ساله ریاست جمهوری با رای مستقیم مردم و فقط امکان یک دوره متوالی
- ▶ شرایط رئیس جمهور: اصل ۱۱۵ قانون اساسی
- ▶ نحوه انتخاب رئیس جمهور: اصول ۱۱۶ تا ۱۲۰ قانون اساسی
- ▶ وظایف و اختیارات رئیس جمهور: اصول ۱۲۲ تا ۱۲۹، ۱۳۳ تا ۱۳۶ و ۱۳۸ قانون اساسی
- ▶ عزل و جانشینی رئیس جمهور: اصول ۱۳۰ تا ۱۳۲ قانون اساسی
- ▶ وظایف و اختیارات هیات وزیران: اصول ۱۳۷ تا ۱۳۹ قانون اساسی

وظایف و اختیارات رئیس جمهور

- ▶ مسئولیت در برابر ملت، رهبر و مجلس شورای اسلامی (مسئولیت به معنای پاسخگویی)
- ▶ امضاء مصوبات مجلس یا نتیجه همه‌پرسی
- ▶ انتخاب معاون
- ▶ امضای عهدنامه‌ها، مقاوله‌نامه‌ها، موافت‌نامه‌ها و قراردادهای خارجی
- ▶ مسئولیت امور برنامه و بودجه
- ▶ مسئولیت امور اداری و استخدامی
- ▶ تعیین نماینده یا نمایندگان ویژه با اختیارات مشخص در موارد خاص، بر حسب ضرورت با تصویب هیأت وزیران
- ▶ تصویب سفیران و امضاء استوارنامه آنان
- ▶ پذیرش استوارنامه سفیران خارجی
- ▶ اعطای نشان‌های دولتی
- ▶ انتخاب و عزل وزرا و معرفی آنها برای گرفتن رأی اعتماد به مجلس
- ▶ ریاست هیأت وزیران و نظارت بر آنها
- ▶ مسئولیت اقدامات هیأت وزیران در برابر مجلس
- ▶ رسیدگی به اختلاف نظر یا تداخل در وظایف قانونی دستگاه‌های دولتی
- ▶ تعیین سرپرست برای وزارتخانه‌های بی‌وزیر حداکثر برای مدت سه ماه
- ▶ تأیید مصوبات کمیسیونهای متشکل از چند وزیر

وظایف و اختیارات هیات وزیران

وزرا

- ▶ مسئولیت در قبال وظایف خاص خویش در برابر رئیس جمهور و مجلس
- ▶ مسئولیت در قبال اعمال دیگران در امور مصوب هیأت وزیران
- ▶ وضع آیین نامه و صدور بخشنامه

هیأت وزیران

- ▶ وضع تصویب نامه و آیین نامه
- ▶ صلح دعاوی راجع به اموال عمومی و دولتی یا ارجاع آن به داوری

ساختار دولت جمهوری اسلامی ایران

▶ سطح محلی

▶ استانداری

▶ شهرداری

▶ بخشداری

▶ دهرداری

سطح ملی

▶ رئیس جمهور

▶ هیأت وزیران

▶ وزرا

▶ نظارت: مجلس شورای اسلامی

▶ نظارت: شوراهای ده، [بخش]، شهر،

شهرستان و استان

قوه مقننه

- ▶ مجلس شورای اسلامی: نمایندگان منتخب مردم
- ▶ دیوان محاسبات کشور: زیر نظر مجلس، حسابرسی دستگاه هایی که از بودجه کل کشور استفاده می کنند و انتشار گزارش تفریغ بودجه.
- ▶ شورای نگهبان:
 - شش فقیه منتخب رهبر و شش حقوقدان مسلمان پیشنهادی رئیس قوه قضائیه و منتخب مجلس،
 - پاسداری از عدم مغایرت مصوبات مجلس با اسلام و قانون اساسی؛
 - نظارت بر انتخابات و همه پرسی؛
 - تفسیر قانون اساسی

وظایف و اختیارات مجلس شورای اسلامی

- ▶ قانونگذاری در عموم مسائل در حدود مقرر در قانون اساسی؛
- ▶ اظهارنظر در تمام مسائل داخلی و خارجی کشور؛
- ▶ رای اعتماد به وزیران؛
- ▶ سوال از وزرا و رئیس جمهور؛
- ▶ استیضاح وزرا، هیأت وزیران و رئیس جمهور؛
- ▶ رأی به عدم کفایت رئیس جمهور؛
- ▶ رسیدگی و تصویب بودجه؛
- ▶ وضع مالیات؛
- ▶ تصویب همه پرسی؛
- ▶ پیشنهاد طرح؛
- ▶ ارائه پیشنهاد و اصلاح بر لوایح؛
- ▶ تعیین تعداد وزرا و حدود اختیارات هر کدام
- ▶ تصویب توقف انتخابات در زمان جنگ و اشغال نظامی کشور؛
- ▶ تفسیر قوانین عادی؛
- ▶ تحقیق و تفحص در تمام امور کشور؛
- ▶ تصویب قراردادهای بین المللی؛
- ▶ تصویب اصلاحات جزئی در خطوط مرزی کشور؛
- ▶ تصویب محدودیتهای ضروری موقتی در جنگ و شرایط اضطراری؛
- ▶ تصویب گرفتن یا دادن وام یا کمکهای بلاعوض داخلی و خارجی از طرف دولت؛
- ▶ تصویب استخدام کارشناسان خارجی از طرف دولت؛
- ▶ تصویب انتقال بناها و اموال دولتی نفیس ملی به غیر؛
- ▶ تصویب صلح یا ارجاع به داوری دعاوی خارجی و دعاوی داخلی مهم درباره اموال عمومی و تعیین موارد مهم
- ▶ اجازه تصویب اساسنامه های شرکتها و سازمانهای دولتی یا وابسته به دولت به دولت؛
- ▶ رسیدگی به شکایت افراد از طرز کار مجلس یا قوه مجریه یا قوه قضائیه، ارجاع موارد مربوط به قوای دیگر به آنها و اعلام نتیجه

قوه قضائیه

- ▶ حل و فصل دعاوی
- ▶ احیای حقوق عامه و گسترش عدل و آزادی های مشروع.
- ▶ نظارت بر حسن اجرای قوانین.
- ▶ کشف جرم و تعقیب مجازات و تعزیر مجرمین و اجرای حدود و مقررات مدون جزایی اسلام.
- ▶ اقدام مناسب برای پیشگیری از وقوع جرم و اصلاح مجرمین.

اجزاء قوه قضائیه

- ▶ حوزه ریاست
- ▶ دادگستری
- ▶ سازمان بازرسی کل کشور
- ▶ دیوان عالی کشور
- ▶ دیوان عدالت اداری
- ▶ وظایف و اختیارات:
- ▶ اصول ۱۵۶ تا ۱۶۱، ۱۷۰، ۱۷۳، ۱۷۴ قانون اساسی

رئیس قوه قضائیه

▶ مجتهد عادل و آگاه به امور قضایی

▶ انتصاب توسط رهبر

▶ دوره پنج ساله

وظایف و اختیارات:

▶ ایجاد تشکیلات لازم در دادگستری

▶ تهیه لوایح قضایی

▶ استخدام و عزل و نصب قضات

▶ تغییر محل مأموریت قضات و تعیین مشاغل و ترفیع آنان و مانند اینها از امور

اداری، طبق قانون.

دادگستری

- ▶ حل و فصل دعاوی
- ▶ حفظ حقوق عمومی
- ▶ وزیر دادگستری: مسوولیت روابط قوه قضائیه با قوه مجریه و قوه مقننه
- ▶ انتخاب به پیشنهاد رییس قوه قضائیه به رییس جمهور
- ▶ امکان تفویض اختیارات تام مالی و اداری و نیز اختیارات استخدامی غیر قضات از سوی رییس قوه قضائیه به وزیر دادگستری

سازمان بازرسی کل کشور

- ▶ نظارت بر حسن جریان امور در دستگاه‌های اداری
- ▶ نظارت بر اجرای صحیح قوانین در دستگاه‌های اداری
- ▶ زیر نظر رییس قوه قضائیه
- ▶ تعیین حدود اختیارات و نحوه عمل توسط قانون

دیوان عالی کشور

- ▶ مجتهد عادل و آگاه به امور قضایی
- ▶ انتصاب از سوی رییس قوه قضاییه با مشورت قضات دیوان عالی کشور
- ▶ دوره پنج ساله

وظایف:

- ▶ نظارت بر اجرای صحیح قوانین در محاکم
- ▶ ایجاد وحدت رویه قضایی
- ▶ سایر مسئولیت های قانونی

دیوان عدالت اداری

- ▶ رسیدگی به شکایات، تظلمات و اعتراضات مردم نسبت به
 - مأمورین دولتی
 - واحدهای دولتی
 - آیین نامه های دولتی
- ▶ احقاق حقوق مردم
- ▶ زیر نظر رییس قوه قضاییه
- ▶ تعیین حدود اختیارات و نحوه عمل توسط قانون